

אשר הוא למעלה מהשכל עד אין קץ לידע איך הוא מלא כל הארץ. רק שחדשים מקרוב באו לחקור בחקירה זו וא"א לקרב להם אל השכל אלא דוקא עפ"י הקדמות לקוחות מכאריז"ל מופשטות מגשמיותן וכפי ששמעתי מרבתי נ"ע.

ושיטתו של הגר"א שהפירוש מלא כל הארץ כבודו היינו השגחה, מבוארת בליקוטי הגר"א שנדפסו בסוף ספרא דצניעותא דף לה. (ווילנא תרמ"ב).

אמנם תלמידו של הגר"א הר"ח מוולוין אע"פ שהעריץ את רבו כאחד מן התנאים בנוגע לפרט זה לא הלך בשיטתו וכל העובר בעיון על שער ג' מספרו נפש החיים יראה גלוי שקרא את ספר התניא וקבל שיטתו כמעט בכל הפרטים. ויש שם ממש אותן הלשונות שבתניא. אלא שהוסיף מקורות מספרי חז"ל לבאר שיטה זו והביא מאמר הנ"ל בשמו"ר אין מקום פנוי בלא שכינה. (ובפנים הבאתי ממכדרשב"י שרעיון זה מודגש יותר) בדברים רבה פ"ב—כז: משה שמהו אף בחללו של עולם שנאמר כי ה' כו' בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. מהו אין עוד אפילו בחללו של עולם. ויש להעיר שמקור הדברים הוא (במסורת המדרש לא צוין) בכפרי פנחס פיסקא קלד: כי ה' הוא האלהים אין עוד אף לא באויר העולם. ובילקוט הגירסא אלא אף באויר. (וראה בגמ' ב"ב כה: מאי אוריה אויר יה. מאמר תמוה שאין לו שום פירוש. ולקמן הבאתי מר"א מגרמיזה אלהים, יה מלא. ורש"י כותב: ולי נראה שכך קורין למזרח כו' ועפ"ז אולי צריך להגיה מאי באורים, וכוננתו לפסוק בישעיה כד, טו. על כן בארים כבדו ה'. ויש מפרשים בארים, בארצות האור הגדול היינו במזרח. וראה מגלה ו. דורש טבריא טובה ראיתה). גם הביא מדברי הרוקח בסוף שורש קדושת היחוד, ומשיר היחוד. ומהמבואר בגמ' חולין ז: אין עוד מלבדו אפילו כשפים. ועוד מאמרי חז"ל.

ודומיו אשר מפורש בהם פ"י ממלא כל עלמין ולית אתר פנוי מיניה, כפשוטו ממש ובעיני כבודו היא אפיקורסות גמורה לאמר שהוא יתברך נמצא ממש בדברים שפלים ותחתונים ממש, ולפי מכתב מעלי על זה נשרף ספר הידוע. ובפירוש מאמרים הנזכרים יש להם דרך נסתרה ונפלאה ומלא כל הארץ כבודו היינו השגחה וכו'. ומי יתן ידעתי ואמצאתו ואערכה לפניו משפטינו להסיר מעלינו כל תלונותיו וטענותיו וכו'. אודות השריפה אשר שרפו ספר הידוע (כוונתו לספר שבחי בעש"ט או תולדות יעקב יוסף) לא לכם לריב את ריב הבעש"ט וצללה"ה ולעודר מדנים ח"ו ולא זו הדרך אשר חפץ בה ה' כו'. מי לנו גדול ממשה בדורו ה"ה הרמב"ם כו' ושרפו ספריו דהיינו ס' הראשון מס' הי"ד ברחובות קריה עפ"י חכמים גדולים בעיניהם כו' אך כאשר חלפו ועברו ימים רבים כו' וידעו כל ישראל כי משה אמת וכו' וכה יהיה לנו במהרה בימינו אמן. שניאור זלמן בלא"א מר"ה ברוך זללה"ה.

ושיטה זו מבוארת בהרבה מקומות בספריו ולדוגמא: בליקוטי אמרים פמ"ב: שהקב"ה מלא ממש את העליונים ואת התחתונים ואת השמים ואת הארץ ממש מלא כל הארץ כבודו. בספר תניא בשער היחוד והאמונה פ"א כותב: וז"ש האר"י ז"ל שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר ומים יש בחי' נפש וחיות רוחנית. וכותב ברמזו נגד המתנגדים לשיטתו באגרת הקדש סימן כ"ה וז"ל: כי לא באתי רק לפרש דברי הבעש"ט ז"ל ותלמידיו עפ"י קבלת האר"י ז"ל, בשגם שענין זה אינו מחכמת הקבלה, ומהנס" תרות לה' אלקינו, כי אם מהנגלות לנו ולבנינו, להאמין אמונה שלימה במקרא מלא, שדבר הכתוב הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה', שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, וגם היא אמונה פשוטה בסתר כללות ישראל ומסורה בידם מאבותיהם הקדושים שהלכו בתמימות עם ה' בלי לחקור בשכל אנושי ענין האלקות